

USTVARJANJE FRANCETA PREŠERNA IN FRANTIŠEK LADISLAV ČELAKOVSKÝ

Jonatan Vinkler

Fakulteta za humanistične študije, Koper

UDK 82.09(437.1/.2)"1832"

UDK 929Prešeren F.:929 Čelakovský F. L.

Članek opisuje literarne stike med češkim pesnikom, prevajalcem in izdajateljem Františkom Ladislavom Čelakovským in Francetom Prešernom. Jedro članka je analiza recenzije Čelakovskega *Krajinská literatura* (*Časopis českého Museum*, 1832) in njene recepcije pri tedanjem slovenskem bralcu. *Krajinská literatura* je pomagala v slovenski kulturi kot dominantnega utrditi model estetsko pomembne književnosti.

Čelakovský, Prešeren, literarna recepcija

The article describes the literary contact between the Czech poet, translator and editor František Ladislav Čelakovský and the Slovene poet France Prešeren. It analyses the work *Krajinská literatura* (*Časopis českého Museum*, 1832) by Čelakovský and its reception by the contemporary Slovene reader. *Krajinská literatura* helped consolidate the model of aesthetically important literature as the dominant one in Slovene culture.

Čelakovský, Prešeren, literary reception

Češki predromantični pesnik, prevajalec in izdajatelj slovanskih ljudskih pesmi František Ladislav Čelakovský (1799–1852) se je v letih 1819–1820 šolal v Linzu. Tam se je prvič srečal tudi s slovenskim jezikom in slovenskim ustnim slovstvom. Kakor je napisal Josefu Vlastimilu Kamarýtu, se je od enega svojih koroških sošolcev (na)učil »malce po slovensko gosti« (Bílý 1907: 26). Iz Linza je Kamarýtu poslal tudi dve slovenski ljudski pesmi: *Ti moje dekletce lepa, te jest prosim* in *Čaj si hodu, čaj si biv*, ki ju je leta 1822 deloma modernizirani z vzporednim prevodom v češčino uvrstil v prvi zvezek *Slovanských národních písní*. Čelakovský je tako postal prvi Čeh (Petrbok 1997: 105), ki je imel ustrezno jezikovno kompetenco glede slovenskega jezika ter se je hkrati načrtno strokovno ukvarjal s slovenskim slovstvom, ga kritično vrednotil in prevajal, njegovi stiki s Prešernom pa so poleg vpliva Dobrovskega na slovenski preporod pritegnili največ refleksivne vneme in prizadevanja – tako na slovenski kot na češki strani.¹

Stiki med Prešernom in Čelakovským zastavljajo vprašanje, ali ni morda Prešernov stik z rodoljubnim Čehom kako vplival na ustalitev ter dosledno uresničevanje

¹ Popis dosedanje obravnave glej v Vinkler (2006: 215–216).

estetske paradigme snovno in zvrstno izdiferencirane literature za estetsko vzgojenega bralca književnosti v slovenskem jeziku. Omembe vredno je namreč dejstvo, da se je slovensko receptivno telo v tretjem in četrtem desetletju »dobe revolucij« šele oblikovalo in da se je omenjena estetska paradigma najbolj razvidno uresničevala predvsem skozi prizadevanja Matije Čopa okoli *Krajnske čbelice* ter skozi tam objavljene Prešernove pesmi. Tako je vplivala na oblikovanje slovenskega receptivnega telesa in tudi prostora, v katerem je kasneje mogla biti in je tudi bila pričakovana ter sprejemana literatura, ki pomeni glede na estetsko usmeritev zgodovinsko nadaljevanje Čop-Prešernove estetske paradigme. V ospredje interpretacije tako prihajajo recenzija Čelakovskega *Krajinská literatura* (v nadaljevanju: KL) ter na podlagi nje nastala korespondenca med njenim avtorjem in Prešernom (pisma iz let 1832/1833).² K omenjenemu je treba dodati še pisma med Čelakovským ter Čopom, Kastelicem, Vrazom in Palackým, ki informacijsko dopolnjujejo korespondenco med Čelakovským in Prešernom.

Češke preporoditelje je z novostmi v slovenski literaturi med svojim bivanjem leta 1831 v Pragi seznanil Jernej Kopitar. Med svežimi izdajami na slovenskem knjižnem trgu je bila tudi *Krajnska čbelica*, na katero je Kopitar zelo verjetno opozoril Palackega, izpričano pa Čelakovskega (Bílý 1907: 286). Palacký je Čelakovskega pripravi do pisanja recenzije, bil pa je tudi med češkimi prejemniki Prešernovih *Poezij* (1848) (Kocjan 2000: 185). Njihov avtor se je Palackega v pismu Čelakovskemu spomnil s spoštovanjem in se mu priporočil (Prešeren 1960: 196), sicer pa nista imela niti pisnih niti kakšnih drugačnih stikov. Čelakovský je (s)po(d)budo Palackega vzel resno in je napisal obširno recenzijo prvih treh zvezkov *Krajnske čbelice* (1830–1832).

Recenzija s tekstno strukturo poljudne razprave *Krajinská literatura* je izšla v četrtem snopiču šestega letnika *Časopisa českého Museum* (1832: 443–454).³ *Muzejník* je bil takrat najpomembnejši časopis češkega narodnega preporoda, z recenzijo pa je postal Prešeren znan tudi češkemu bralcu, in sicer estetsko vzgojenemu recepcijskemu krogu, ki je sprejemal *Časopis českého Museum*. Slovenskemu bralstvu je KL postala znana najprej v nemškem prevodu.

KL je snovno razdeljena na dva dela. Prvi del tvori estetska ocena *Krajnske čbelice* kot celotnega podjetja in posameznih besedil. Čelakovský *Krajnsko čbelico* po estetski plati včleni v razvojno linijo slovenske literature, ki je po njegovem pot od utilitarnosti k literarnosti. Izjemen pomen *Čbelice* v razvoju slovenske literature izvede iz trditve, da slednja menda nima predhodnikov in vzorov, na katere bi se naslanjala in jih nadaljevala. Iz te sodbe so izvzeti samo Vodnik, Dajnko in Jarnik, ki so v KL posebej omenjeni in ocenjeni. V zvezi z zgornjo sodbo in dejstvom, da Čelakovský nekako ni (z)mogel prisoditi ustreznega pomena Kasteličevemu uvodnemu programskemu sonetu v I. zvezku *Čbelic*, s katerim je ta navezana na starejšo

² Iz korespondence med Čelakovským in Prešernom je ohranjenih sedem pisem: tri Prešernova Čelakovskemu (Ljubljana, 14. april 1833; 29. april 1833; 22. avgust 1836) in štiri pisma Čelakovskega Prešernu (Praga, 24. december 1832; 9. maj 1833; 3. avgust 1840; 15. januar 1841).

³ Prevod celotnega besedila v Vinkler (2006: 218–227).

tradicijo – na *Pisanice od lepeh umetnost* Antona Feliksa Deva –, se zastavlja vprašanje, koliko je Čelakovský o predprešernovski pesniški tradiciji sploh vedel.⁴

Čelakovský (1832: 444) je o estetskem pomenu *Krajnske čbelice* napisal: »Za toliko bolj ugoden, kolikor manj je pričakovan, pojav v slovenski literaturi štejemo tri doslej izdane dele *Krajnske čbelice*. Vsebujejo zgolj pesniške sadove različnih vrst, povečini izvirna dela, ki so tako po vsebini kot po jeziku še kar posrečeni izdelki.« Jedro prvega dela recenzije je panegirik Prešernu (in v isti sapi tudi že polemika z nasprotno estetsko smerjo), njegovim pesniškim darom, prek njega pa glede na Prešernovo pesniško usmeritev tudi novi estetski smeri, kateri je bila (po)hvala Čelakovskega Prešernu ugledna, krepka in še kako času primerna apologija (Čelakovský 1832: 445–446).

Sledijo prevodi Čelakovskega – pesmi *Slovo od mladosti*, *Hčere svet* in *Soldaška* ter soneta *Tak kakor hrepeni oko čolnarja*. Kot prehod k drugemu delu in uvod vanj je skupaj s proznim prevodom objavljen satirični sonet *O kaši*. V zvezi s slednjim se more na prvi pogled zdeti nenavadno, da Čelakovský v recenziji ne omenja *Nove pisarije*. Njegovo pismo Prešernu (9. maj 1833) pojasni, v čem je bila težava in kdo jo je rešil (Bílý 1907: 311.): vrata v interpretacijo *Nove pisarije* so mu odprle šele nemške in latinske glose, ki mu jih je Prešeren napisal v II. zvezek *Krajnske čbelice*⁵ in pridal pismu 29. aprila 1833.⁶ Z njimi ob verzih *Nove pisarije* je izrecno zapisal, na koga je meril s svojimi strelami: na rigoriste Metelka, Ravnikarja in Pavška. Za prešernoslovce so glose dragocene, ker so edini znani tovrstni Prešernov avtograf, kažejo pa tudi, za kako pomembne je njihov avtor štel, da bi mogel Čelakovský *Novo pisarijo* ustrezno razumeti.

Drugi del recenzije je odločna polemika z v prvi polovici 19. stoletja še vedno živim pogledom na literaturo kot služabnico pouka, kjer ne manjka zbadljivih besed na račun »suhoparnih slovničarjev«. Pri tem Čelakovský ni vzel v mlin samo danjšice, metelčice in njunih iznajditeljev, temveč je lokalne slovenske črkarske homatije spretno naobrnil kot kritično bodico proti domačim slovničarskim pismoukom, ki so se tudi na češki jezikovni fronti bodli okoli pravopisnega vprašanja – kaj početi z *i* in *y* v stari češkokobraski ortografiji. Polemičnost se je kazala skozi Čelakovskega obsodbo slovenskega slovničarskega, v onem času predvsem v abecednem novatorstvu kažočega se mesianizma.

Upoštevati namreč kaže dejstvo, da pri Čehih v prvih desetletjih stoletja meščanov, pri Slovencih pa še globoko v 20. stoletje, jezik ni bil razumljen le kot prefinjeno strukturiran znakovni sestav za komunikacijo, temveč predvsem kot znak bolj ali manj množične identifikacije. Zato je imela tudi javna polemika o dozdevno izključno jezikoslovnih vprašanjih, tj. taka, ki bi imela za svojo referenco zgolj jezik kot sredstvo komunikacije (ne pa tudi identifikacije!), le izjemoma strokovni značaj

⁴ O tem vprašanju več v Vinkler (2006: 228).

⁵ Glosirani izvod II. zvezka *Krajnske čbelice*, ki ga je Prešeren poslal Čelakovskemu, je pod signaturo 80C183 našel Oton Berkopec v knjižnici Narodnega muzeja v Pragi (Berkopec 1961/1962: 226).

⁶ Glej Prešernovo pismo Čelakovskemu 29. aprila 1833 (Prešeren 1960: 204).

(Macura 1995: 42–60). Krilatica, da so »zgodnja narodna gibanja ustvarili in vodili pisatelji, predvsem pesniki in zgodovinarji« (Taylor 1959: 32–33), za Čehe, Slovence in Slovake brez pridržka velja: Palacký je bil uradni historiograf dežel svetováclavske krone, Šafařík slavist, zgodovinar, narodopisec in izdajatelj, Jungmann slovaropisec, prevajalec in literarni zgodovinar, Hanka izdajatelj in pesnik, Prešeren pravnik in pesnik, Štúr pisatelj ...

V tem delu recenzije je beseda Čelakovskega, podobno kot Prešernova v *Novi pisariji*, usmerjena proti Kopitarjevemu preporodnemu programu.⁷ Kopitar je bil češkemu pesniku gorak po osebni strani, in sicer zaradi prepirljivosti in odnosa, ki ga je imel do čeških preporoditeljev – v pismu Kastelicu je Čelakovský Kopitarja imenoval kar »Wiener Streithahn« (Bílý 1907: 538) –, pa tudi idejno sta bila moža na povsem različnih polih. Kopitarjeve nazore je Čelakovský tudi zaradi simpatij do Prešernovega ustvarjanja in estetske paradigme, ki jo je ta predstavljal, ter zaradi (vrste) češkega nacionalnega kulturnega modela, ki je v boju za duše v deželah sv. Václava tedaj zmagoval, obsodil (Čelakovský 1832: 451, 453).⁸ Tako stališče »dunajskega Mefista« Kopitarja seveda ni pustilo ravnodušnega. Še zlasti se mu je zamerilo vtikanje čeških učenjakov v »njegove« slovenske zadeve in tozadevna bodica proti vnetim gramatikom v slovenski deželi pod Alpami.⁹

Čelakovský je recenzijo Prešernu poslal skupaj s svojim prvim pismom (Praga, 24. december 1832; komunikacija med njim in Prešernom je potekala v celoti prek poštne proze, kajti moža se nista nikoli srečala), s katerim je s Prešernom navezal stik in v katerem je v zvezi s svojo oceno sočasne slovenske književnosti natančno določil svoj avtorski namen ter opozoril, kako naj bo njegovo recenzijsko besedilo recipirano: ne kot »leere Schmeichlerei«, temveč kot spis, ki kar najbolj verno odraža avtorjeve misli o predmetu; kritiko da je namreč napisal s »prepričanjem in veseljem« (Bílý 1907: 287). V istem pismu je tudi prosil, da bi mu Prešeren občasno pošiljal poročila o slovenski literarni dejavnosti in o novostih v hrvaški literaturi, kar pa je slednji preložil na topogledno bolj disponiranega Čopa (Slodnjak 1986: 245). Osebo mnenje o Prešernu kot avtorju je Čelakovský izrazil takole: »Beiliegende paar Bücher bitte als einen kleinen Beweis meiner Hochachtung Ihres schönes Talentes hinnehmen zu wollen« (Bílý 1907: 286–287).

Prešeren je odgovoril z edinim besedilom, ki je v korespondenci med njim in Čelakovským napisano v slovenščini. Pojasnil je, kdo je Smole in kakšen je položaj v zvezi z zbiranjem slovenskih ljudskih pesmi. V istem pismu naletimo tudi na prvo omembo kakega Prešernovega literarnega projekta Čelakovskemu: zabeležena je namreč morebitna ponovna izdaja obeh Linhartovih dramskih besedil. *Županova Micka* in *Matiček se ženi* sta potem v Prešeren-Smoletovi redakciji leta 1840 tudi zares izšla. Prešeren Čelakovskemu pošilja tudi sonet *Apel in čevljar*, ki ga je naperil proti Kopitarjevemu samovoljnemu in samosilniškemu obnašanju do slovenske literature,

⁷ Glej Prijatelj (1952: 184–185, 205, 214–215).

⁸ Podobne misli o isti zadevi je leta 1830 zapisal tudi František Palacký (1830: 94).

⁹ Pavel Josef Šafařík Fr. Palackemu, Novi Sad, 31. marec 1833 (v Bechyňová, Hauptová 1961: 160). Prim. Kopitar, Čop (1977: 52–66).

Krajnske čbelice in Prešernovih pesmi ter ga je nameraval natisniti v njenem četrtem zvezku. Od namere je odstopil in Čelakovskemu pojasnil: »[D]a ne bo mogel vsih 'Slovanov patriarh' (tako imenovan od Šafaříka) tožiti: 'nemo propheta in sua patria'« (Prešeren 1960: 196).

Toda še preden je utegnil Čelakovský odgovoriti na Prešernovo pismo, se je na slovenskem literarnem prizorišču zgodilo dvoje. Najprej je v *Illirisches Blatt*¹⁰ s Čopovim obsežnim, toda slovenskemu bralskemu občestvu še kako primernim dostavkom pospremljen izšel nemški prevod Čelakovskega recenzije iz *Časopisa českého Museum*. Prevod ni bil Čopovo delo, temveč izdelek v Ljubljani živečega Čeha. Čop je prevod glede na svoje znanje poljščine (!) le korigiral in ga kasneje poslal Palackemu (in prek njega Čelakovskemu) v dokončni pregled,¹¹ temu pa je nato sledila protikritika z nasprotne idejne in estetske strani. KL je tako s svojimi idejami, apologijo Prešerna in njegove estetske paradigme ter včasih ne le s priostrenim, temveč tudi s kaj jedkim izrazom, dodobra razburkala stoječe vode slovenske rigoristične literarne srenje. V zvezi s Prešernovimi pesmimi je podžgala boj okoli vprašanja, ki se praviloma pojavlja ob besedilih, zaznamujočih menjavo estetskih paradigem/generacij: ali torej velja uveljavljena estetska paradigma ali delo, ki jo ruši in/ali ustvarja novo paradigmo.

Čopova objava recenzije, ki je prišla izpod peresa uglednega humanista iz dežel svetováclavske krone, je bila času primerna afirmativna obramba *Krajnske čbelice* in s tem nove estetske smeri. Ta nova smer je zagovarjala načelo, da je literatura zavezana zgolj estetskim kriterijem, ne pa š(t)oli, če naj se imenuje in je tudi sprejemana kot literatura. Da je bila takšna apologija še kako potrebna, se razkriva skozi naslednje Prešernovo pismo Čelakovskemu (Ljubljana, 29. april 1833), kjer Prešeren omenja, da je »omejenost [...] janzenistov našla v [Krajnski čbelici] 'nrvastveno spotakljive pesmi'« (Prešeren 1960: 202). Svojemu korespondentu tudi napiše, s kakšnimi sredstvi se je rigoristični cenzor Pavšek spravil nad *Čbelico* in poskušal preprečiti izdajo njenega četrtega zvezka,¹² in to predvsem zato »ker je v pesmih dr. Prešerna še veliko nrvastveno spotakljivih mest, ki so cenzorju Čopu menda ušla, in ker je sploh fantazija tega pesnika dobila obžalovanja vreden moraličen sunek, ko kljub dobro mišljenemu svarilu dunajskega cenzorja [Kopitarja] ne odneha od svoje najljubše snovi, [...] od svinjanja« (Prešeren 1960: 203).

Zgornje Pavškovo »svinjanje« je zadevalo Prešernovo izbiro ljubezenske (erotične) tematike, konkretno pa verze iz *Nove pisarije*, ki jih je Prešeren za rokopis drugega zvezka *Krajnske čbelice* stiliziral takole: *Zares bi škoda blo! Zdaj od nedelje / do druge šestkrat se srce jim vname, / in šega je, kdor pride pred, pred melje*. Zastavlja se torej vprašanje: kako je bila glede na primarni horizont pričakovanja slovenskega

¹⁰ Pod naslovom *Nuovo discacciamento di lettere inutili; Das ist: Slowenischer ABC-Krieg* v 7. in 8. številki *Illirisches Blatt* (9., 16. in 23. februar 1833). Metelko je protikritiko objavil v 10. številki *Illirisches Blatt*.

¹¹ Slodnjak (1986: 241). Dokončna verzija prevoda, kakršna je potem izšla v *Illirisches Blatt*, je bila vsekakor delo Čelakovskega. Primerjaj Čopovo pismo Čelakovskemu (14. marec 1833), v katerem se Čop češkemu pesniku zahvaljuje za poslani prevod (Slodnjak 1986: 244).

¹² Iz estetskega in idejnega boja se je razvila tudi igra prepričevanja z močjo – cenzurni spopad; glej Paternu (1976: 234–235).

bralskega občestva (glede Prešernovih pesmi) recipirana Čelakovskega kritika. Slovenska književnost je imela do zadnje tretjine 18. stoletja predvsem verskovzgojni in/ali didaktični značaj. Poleg tega je treba imeti pred očmi krepak vpliv rigorizma, ki je bil pietističen, neposveten in je zato že zaradi svoje narave v drugi polovici predmarčne dobe, ko se je tudi na Slovenskem pričela intenzivneje razvijati posvetna literatura, to začel ovirati. Rigoristični duhovniki so menili, da potrebuje slovenski kmet samo molitvenike (ob katerih naj se njegova duhovnost ponotranji) ali še kakšno učeno knjigo, *kak prideluje se krompir najbolji, / kakó odpravljajo se ovcam garje, / preganjajo ušivim glavam gnide*, kot se je temu posmehnil Prešeren, se pravi utilitar-no-didaktično literaturo.¹³

Prešernove pesmi v *Krajnski čbelici* so bile gotovo vse kaj drugega, kot pa je stalo v rigorističnih molitvenikih. Sodbe, da so Prešernove pesmi »nравstveno spotakljive«, morejo pomeniti, da je del izobraženega bralstva, ki bi mogel imeti ustrezno estetsko vzgojo in ki bi svoje pričakovanje lahko izvedel iz poznavanja sočasne estetike (pri Prešernu pretežno romantične) ter iz predrazumevanja literarnih zvrsti, forme in snovi, tedaj bralec duhovnik, zaradi svojega rigorističnega idearija najbrž pričakoval (pol)utilitarna besedila, dobil pa je polnokrvno ekspresijo erotičnih občutij in izraz, ki je bil povsem primerljiv z razvitimi evropskimi literaturami (tja je Čelakovský Prešerna v recenziji tudi umestil: postavil ga je namreč ob bok Puškino in Mickiewiczu!). Po drugi strani pa je estetsko ne dovolj vzgojen, toda z rigorizmom neobremenjen bralec pričakoval preprostih vodnikovskih poskočnic, Prešeren pa mu je v *Krajnski čbelici* ponudil sonet, tercino in oktavo. Čop je zato umestno presodil, da bralec za ugodno recepcijo Prešernovih pesmi, ki so bile najbolj razviden reprezentant nove estetske paradigme, poleg neobremenjenosti z rigorističnim idearijem potrebuje tudi določeno predznanje o zvrsteh, formah in tematiki (Čop 1977: 118).

Kopitar piše leta 1808 v svojem prvem pismu Dobrovskemu, da so Slovenci »skoraj sami hlapci in dekle, toda tudi župniki in kaplani« (Jagić 1885: 10). Kdo je bil tedaj ciljni bralec *Čbelice* in Prešernovih pesmi, objavljenih v njej? Če se odmisli »duhovnike in kaplane ter hlapce in dekile«, more ostati v razvidu samo prav ozek krog nastajajočega meščanstva, torej sloj, ki ni bil obremenjen z rigorizmom in je premogel tudi določeno vednost o estetskem, potrebno za nastanek primarnega horizonta pričakovanja.

Čelakovský (1832: 454) takšnega bralca v svoji recenziji predvidi posredno, ko govori o »malem številu bralcev in publike [...], ki se bo množila dan za dnem ob množenju uspelih plodov razuma in domišljije vaše«. Čop pa je o njem spregovoril trikrat povsem neposredno: v pismu Kopitarju (16. maja 1830), nato v dostavku k prevodu Čelakovskega recenzije in nazadnje še v pismu le-temu (14. marca 1833), kjer pojasnjuje, zakaj je dostavke napisal ravno s tako perspektivo, kot jih je. V dostavku k prevodu KL je Čop (1977: 115) zapisal, da je *Kranjska čbelica* namenjena izobražencem.¹⁴

¹³ Prim. Prijatelj (1952: 214, 136–138, 142–143, 214–215).

¹⁴ Prim. Slodnjak 1986: 244; glej tudi Čopovo pismo Kopitarju (Slodnjak 1986: 172–173).

Ciljno receptivno telo, ki je bilo izhodiščno tudi adresat Čop-Prešernovega programa nacionalne identifikacije, je predstavljal *meščanski izobraženec*. To ugotovitev potrjuje tudi Čopovo pismo Kopitarju, kjer stoji zapisano, kdo je pretežni odjemalec, primarni bralec *Kranjske čbelice*: »Čbelico kupujejo dijaki, uradniki.«¹⁵

Nadaljnje vprašanje je, kako je KL delovala na meščanskega izobraženca in duhovnika. Zdi se, da kot korelat osebe Čelakovskega predvsem z argumentom avtoritete (Čop 1977: 110). Čelakovskega ugled pri presojanju reči v zvezi s slovenskim jezikom in literaturo je bil odvod njegove jezikovne kompetence. Čop je to s pridom uporabil, v vsakdanjostni receptivni praksi pa je Čelakovskega obramba novega meščanskega izobraženca najbrž delovala tako, kot je o tem napisal Prešeren: »Vaša blagohotna recenzija [je] nekoliko akreditirala naše prizadevanje tudi pri ljudeh, ki nimajo lastne sodbe« (Prešeren 1960: 202).

Čop je avtoriteto češkega pesnika in učenjaka branil tako, da je v *Slovenski abecedni vojski 3* (ki je odgovor Kopitarju)¹⁶ citiral recenzijo *Czeskian Antology* uglednega angleškega lingvистa, prevajalca in državnika Johna Bowringa, popularizatorja slovanskih literatur med Angleži in Kopitarjevega korespondenta, ki jo je novembra 1832 v berlinski *Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik* objavil znameniti češki fiziolog Jan Evangelista Purkyně. Poleg tega je Čop v podčrtni opombi prvi in doslej tudi edini v slovenski literarni zgodovini podal tudi (po številu vpisov in tehtnosti navedenih del takrat nadvse prepričljivo) bibliografijo Čelakovskega (Čop 1977: 183). S temi odloč(il)nimi argumenti je bila z zavrnitvijo Kopitarja in obrambo Čelakovskega ter prek njegove avtoritete in avtoritativne, toda Čopu in Prešernu ter njuni estetski usmeritvi naklonjene sodbe branjena paradigma visoke literature, namenjene izobraženemu, estetsko vzgojenemu bralcu. Tako je bila s porušitvijo prejšnje utilitarne, verskovzgojne in/ali didaktične literarne paradigme dokončno vzpostavljena in tudi obranjena paradigma literature, ki je bila zavezana le estetski funkciji in kriterijem. Obranjena je bila paradigma, ki je poslej zavzemala osrednje mesto v slovenskem literarnem ustvarjanju, Čelakovskega avtoriteta in meritorna beseda v KL pa sta igrali eno pomembnejših vlog pri ukinjanju starega in vzpostavljanju novega, tvornejšega vzorca. S tem je Čelakovskega prispevek h konstituiranju sodobne slovenske literature postal kaŹipot, s pomočjo katerega se je slovenska literatura znašla tam, kjer danes je: v idejni, snovni, zvrstni in izrazni raznovrstnosti, ki je modus vsake Źive, kot interpretacija in obrat med avtorjem ter bralcem dogajajoče se knjiŹevnosti.

¹⁵ Slodnjak (1986: 172).

¹⁶ Več v Vinkler (2006: 241, 243).

Arhivski viri

Literární archiv Památníku národního písemnictví (Praga): Fond Františka Ladislava Čelakovského.

Korespondenca

BECHYŇOVÁ, Věnceslava, HAUPTOVÁ, Zoe (ur.), 1961: *Korespondence Pavla Josefa Šafaříka s Františkem Palackým*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

BÍLÝ, František (ur.), 1907–1939: *Korespondence a zápisky Františka Ladislava Čelakovského*, I–IV. Praha.

ČOP, Matija, 1983: *Pisma in spisi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Dopisy Pavla Josefa Šafaříka Janu Kollárovi. *Časopis českého Musea* 47, Praha 1873. 119–147, 382–407. *Časopis českého Musea* 48, Praha 1874. 54–90, 278–299, 414–426. *Časopis českého Musea* 49, Praha 1875. 134–152.

JAGIĆ, Vatroslav, 1885: *Briefwechsel zwischen Dobrovský und Kopitar (1808–1828)*. Berlin.

SLODNJAK, Anton (ur.), 1986: *Pisma Matije Čopa*, I–II. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Viri in literatura

BERKOPEC, Oton, 1961/1962: Doneski k literarnim stikom Prešerna in Čopa s Fr. Čelakovskim in Fr. Palackim. *Slavistična revija* 13. 225–240.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav, 1832: Krajinská literatura. *Časopis českého Museum* 6. 443–454.

KOCJAN, Gregor, 2000: Pesnik Prešeren v očeh sodobnikov. *Simpozij Prešernovi dnevi v Kranju ob 150-letnici dr. Franceta Prešerna*. Kranj. 149–189.

KOPITAR, Jernej, ČOP, Matija, 1977: *Izbrano delo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

KVAPIL, Miroslav, 1984: F. L. Čelakovský a Slovinci. *Slavia, časopis pro slovanskou filologii* 53/3–4. 278–285.

KVAPIL, Miroslav, 1988: Čelakovský a Jihoslované. Jan Petr (ur.): *Práce z dějin slavistiky XI: Slavistický odkaz F. L. Čelakovského*. Praha. 121–163.

MACURA, Vladimír, 1995: *Znamení zrodu*. Praha: H & H.

PALACKÝ, František, 1830: Die slawischen Volksstämme in Europa. *Jahrbücher des böhmischen Museums* I.

PATERNU, Boris, 1976, 1977: *France Prešeren in njegovo pesniško delo*, I–II. Ljubljana: Mladinska knjiga.

PETRBOK, Václav, 1997: Čelakovský a Krajinci, Korutanci a Iliróvé s hrabětem Auerspergem. *Souvislosti, revue pro křesťanství a kulturu*. 105–112.

PREŠEREN, France, 1960: *Pesmi in pisma*, II. Ljubljana: Mladinska knjiga.

PRIJATELJ, Ivan, 1952: Duševni profili slovenskih preporoditeljev. Anton Slodnjak (ur.): *Izbrani eseji in razprave Ivana Prijatelja*, I. Ljubljana: Slovenska matica.

ŠAFAŘÍK, Pavel Josef, 1826: *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*. Offen.

ŠAFAŘÍK, Pavel Josef, 1833: Přehled nejnovější literatury illyrských Slovenův. *Časopis českého Museum* 7. 164–181.

TAYLOR, Alan John Percival, 1956: *Habsburška monarhija 1815–1918*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

VINKLER, Jonatan, 2006: *Posnemovalci, zavezniki in tekmeči: češko-slovenski in slovensko-češki kulturni stiki v 19. stoletju*. Koper: Založba Annales.